

רשימות

בפרשת השבוע

תולדות

פרק כ"ה פסוק כ"א

ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו

לנוכח אשתו - רש"י: זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת.

ויעתר לו - רש"י: לו ולא לה, שאינו דומה תפילת צדיק בן רשע לתפילת צדיק בן צדיק, לפיכך לו ולא לה.

רבים מקשים הרי נאמר [ברכות לד:]: "מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין", ואם כן מדוע לא שמע ה' בקולה, שהרי היא היתה כבעלת תשובה, שאביה אחיה ואנשי מקומה רשעים?

י"ל שמדובר כאן בסוג תפילה מיוחדת שהיה רק לו שקיבלה מאביו, והדרך הזו בתפילה היה רק לו ולא לה, דבר זה נרמז בתחילת הפסוק שלנו בדברי רש"י בד"ה ויעתר, "הרבה והפציר בתפילה", לפי זה י"ל שמדובר כאן בסוג תפילה מיוחד של תפילה מרובה והפצרה, שבה יצחק התפלל, וכך רואים קצת לעיל שאברהם אבינו התפלל הרבה על אנשי סדום, אם כן הדרך הזאת, וצורת תפילה זו, היה רק ליצחק שקבל אותה מאביו ולא לרבקה, וזה הפירוש של ויעתר לו ה', שהעתירה - התפילה המרובה שלו התקבלה, וי"ל שלכן גם התפילה וגם קבלת התפילה נאמרה באותו לשון של "ויעתר", לרמז לנו שהתפילה שלו התקבלה בגלל צורה זו של תפילה. [כן מצינו בחומש שמות פרק ח', פסוק ה', ברש"י ד"ה למתי אעתיר - ... מפני שכל לשון עתה, הרבות פלל הוא, וגם רבקה התפללה שהרי נאמר בפסוק "ויעתר לו ה'", לו ולא לה, סימן שהיא גם התפללה].

לפ"ז יש לתרץ מה שרבים שואלים כאן מדוע מדגישים חז"ל את המקום בחדר שבו התפללו, "זה עומד בקרן זו ומתפלל וזו עומדת בקרן זו ומתפללת", אלא מכיון ששניהם התפללו ויצחק התפלל הרבה, היה חשש שתפילתו תפריע לתפילה שלה שהרי היו מתפללים בקול, [חנה בתפילתה חידשה את התפילה בלחש כמבואר בפסוקים שם שעלי חשבה לשיכורה כיון שהתפללה בלחש, ועיין גם בשו"ע אור"ח סימן קא סעיף ב']. לכן התפללו שניהם בשני קצוות החדר כדי שיוכלו לכון בתפילתם.

עוד י"ל שהסיבה שה' שמע לו ולא לה, שבודאי עליה התפלל ביותר כיון שהיא היתה עקרה, אך יצחק אבינו התפלל גם על עצמו, שמכיון שהיה כמעט בן שישים שנה כשהתפלל, שהרי היה בן שישים כשנולדו, והרי הוא הממשיך היחיד של אברהם אבינו, והוא אמור להמשיך את היהדות והאמונה בה', וכל המורשת שקיבל מאביו, שעליו נאמר "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו", ואפילו שהיה לו הבטחה לבנים, רצה אותם כעת ולא כמו אביו שהיה כמעט בן מאה, כדי שגם הוא יתגדל מחינוכם, וכן שיוכל לגדלם ולחנכם יותר טוב כשהוא צעיר, ורצה לחנך בניו כאשר הוא עדיין בכוחו, ולא כשהוא זקן, לכן בגלל כל אלו הדברים התפלל חזק יותר, ואולי זה הפירוש ברש"י "שאינו דומה תפילת צדיק בן רשע לתפילת צדיק בן צדיק", שהצדיק בן צדיק יש לו עול גדול וחשוב מאביו, והוא העול של המשכיות ושרשרת הדורות שהוא נושא על גבו, והוא עול רוחני של המשכיות האמונה.

עוד י"ל שלא יגידו בני משפחתה של רבקה שהיא ילדה בגלל ברכתם שברכוה ב"אחותינו את היי לאלפי רבבה" [בראשית כ"ד, ס'], לכן מעיד הפסוק "ויעתר לו ה'", שהדבר אינו קשור כלל לברכתם, אלא לתפילה יצחק אבינו [ובחזקוני כתוב כאן שרבקה נתעקרה כדי שלא יהיו אומות העולם אומרים תפילתינו שהתפללנו עשתה פירות], ומכיון שהתכוונו בברכתם שיחול עליה הברכה שנתנה לאברהם אבינו בהר המוריה "הרבה ארבה את זרעך", יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת [עיין שם ברש"י], לכן י"ל שהתקבל פסוק זה לברכת הכלולות ביום הנישואין בהרבה תפוצות ישראל.

פרק כ"ו פסוק ב'

אל תרד מצרימה

רש"י: שהיה דעתו לרדת למצרים, כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך. [בראשית רבה ס"ד ג].

צריך להבין למה רצה יצחק לרדת מצרימה, מילא אברהם אביו שלא היה עשיר באותו זמן, ירד למצרים בגלל הרעב, כיון שהיה לו קשה להתקיים, ונהיה עשיר רק לאחר שקיבל הרבה מתנות מפרעה, כשעזב את מצרים, אך יצחק אבינו הרי הוא ירש את אביו שהיה עשיר, ויכל לשחוט לו כבשים וכדומה למאכל [ויכל למכור את שאר הכבשים כדי שלא יצטרך לדאוג למאכלם], וכן יכול להביא אוכל ממקומות אחרים, אם כן למה לו לעזוב את ארץ כנען?

י"ל שרצה לעשות כמנהג אביו לרדת למצרים אפילו שיכל להתקיים במקומו, וההסבר הוא, שרעב במקום מסוים, הוא סימן מהבורא שצריך לנדוד מאותו מקום, וזהו עונש על הנמצאים באותו מקום שיש בו רעב, שילכו משם וילכו בגלות, [ומצינו שאפילו היציאה לסוכה לאחר יום הכיפורים מתכפר מדין גלות, וכך אומר בספר המנהיג (הלכות אתרוג אות ל"ח): ועל חייבי מיתות שוגגין המה גולים מהבתים לסוכות שהם דירת ארעי ועל זה נתכפר לנו בגלות. ע"כ. כמו כן י"ל שאם יש מגיפה שהעצה לזה היא לישוב בדרך אז זה הוא עונש משמים כמו המצורע שיושב בדרך], ורצה לעשות כמו אביו, עד שה' אמר לו במפורש אל תרד מצרימה, [ואצל יעקב אבינו שלח את בניו להביא אוכל ממצרים ולא ירדו לכתחילה למצרים כיון שהיה רעב בכל הארצות, וא"כ אין כאן סימן ללכת לגלות למקום אחר, ושלח את בניו לכתחילה להביא תבואה ממצרים שלא להראות שהם שבעים כמו שפירש רש"י בד"ה למה תתראו (בראשית מ"ב א)], ונשאר בגרר שהיה גם שם רעב, [לפי הרמב"ן יצחק חשב שאבימלך שהוא בעל בריתו של אברהם אביו יעזור לו בימי הצרות], ונעשה לו נס שמצא מאה שערים כמבואר בפסוקים.

לפי זה ביאור הפסוקים הוא שהקב"ה אמר לו "אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך", וקשה אם הקב"ה יספק כל צרכיו בלי לרדת למצרים אז מדוע הלך לגרר, יכל הוא להשאר במקומו? [ואולי החל כבר לרדת למצרים דרך ארץ גרר, עיין מש"כ כאן בחזקוני], ולפי מה שאמרנו הדבר מיושב שמקיים ענין הגלות כשעוזב את מקומו והולך למקום אחר.

עוד י"ל בפשטות, שאפילו שהוא בעצמו היה יכול להסתפק במה שיש לו, [וגם יכל לייבא אוכל ממקומות אחרים כמו שמצינו לקמן שאחי יוסף הביאו בר ממצרים] אך היה צריך לנדוד בגלל הבהמות שיהיה להם מרעה במצרים, כדי שלא יהיה צער בעלי חיים, כך מבואר בספורנו.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com